

KRW-voortgangsrapportage 2018 provincie Noord-Holland

Stand van zaken medio 2018 en vervolg

Inhoudsopgave

1	Inleiding en samenvatting	5
1.1	Waarom deze notitie?	
1.2	Samenvatting	
2	Kaderrichtlijn Water: doelstellingen en proces	7
2.1	Introductie inhoud en proces Kaderrichtlijn Water	
2.2	Verantwoordelijkheden in het KRW-proces op hoofdlijnen	
3	Grondwater	11
3.1	Doelstellingen	
3.2	Verantwoordelijkheden	
3.3	Testen, oordelen en stand van zaken uitvoering maatregelen	
3.4	Verwachtingen en aandachtspunten	
4	Oppervlaktewater	16
4.1	Doelstellingen	
4.2	Verantwoordelijkheden	
4.3	Stand van zaken uitvoering maatregelen	
4.4	Resultaten en effecten	
4.5	Verwachtingen	
5	Inzet provincie Noord-Holland t.a.v. kwaliteit oppervlaktewater	20
5.1	Maatregelen provinciale wateren	
5.2	Zwemwateren	
5.3	POP3 water / programma Bodem en Water	
5.4	Landelijk Milieuoverleg Bloembollen	
5.5	Doelen 'overige wateren' (niet-KRW-waterlichamen)	
5.6	Provinciaal beleid met waterkwaliteitseffecten	
6	Landelijke en Europese ontwikkelingen	24
6.1	Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater	
6.2	Zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn	
6.3	Bodemprogramma	
6.4	EU-evaluatie KRW 2019	
6.5	Wezer-arrest	
6.6	Omgevingswet	
7	Proces vervolg	26
7.1	Route naar SGBP 2022-2027	
7.2	Afspraken doelaanpassing	
7.3	Technische aanpassing ecologische doelen KRW	

1 Inleiding en samenvatting

1.1 Waarom deze notitie?

De Statencommissie NLWM heeft de wens uitgesproken om in het tweede kwartaal van 2018 te worden geïnformeerd over de voortgang van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in Noord-Holland. De KRW is een Europese waterkwaliteitsrichtlijn, waarvan de uitvoering in 2009 is begonnen, en waarvan het streven is om de doelen uiterlijk in 2027 bereikt te hebben. We zijn nu dus ongeveer halverwege de nu beoogde uitvoeringsduur van de KRW. Rijk, provincies en waterschappen (en in mindere mate gemeenten) zijn samen verantwoordelijk voor de uitvoering van de KRW.

Deze notitie geeft inzicht in de huidige stand van zaken van de uitvoering van de KRW, zoveel mogelijk toegespitst op het (grond- en oppervlakte)water in de provincie Noord-Holland. Na een korte inleiding over wat de KRW is, wordt ingegaan op de 'toestand' van het grond- en oppervlaktewater in Noord-Holland, de activiteiten van de provincie bij het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater, enkele actuele ontwikkelingen in Nederland en Europa en de 'route' naar het volgende stroomgebiedsbeheerplan KRW (2022 – 2027).

1.2 Samenvatting

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn uit het jaar 2000 voor de verbetering van grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. Voor grondwater geldt ook een kwantiteitsdoelstelling. Er wordt gewerkt met zesjaarlijkse stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP-en) waarin de doelen worden vastgelegd en maatregelen om de doelen te bereiken zijn opgenomen. Na de SGBP-periode 2010-2015 zitten we nu in de periode 2016-2021 en we bereiden ons voor op de periode 2022-2027. Het streven is om de doelen in 2027 te hebben gehaald (resultaatverplichting). Maar ook na 2027 zullen nog elke zes jaar stroomgebiedsbeheerplannen worden opgesteld.

Voor zowel het grondwater (gebiedsdekkend) als het oppervlaktewater (de grotere wateren) zijn waterlichamen begrensd. Voor grondwater gelden chemische kwaliteitsdoelen en kwantiteitsdoelen en voor oppervlaktewater gelden chemische en ecologische kwaliteitsdoelen. Het water verkeert in een 'goede toestand' als een aantal indicatoren 'op groen staan'. Is dat niet (helemaal) het geval dan 'scoort' het waterlichaam niet goed ('one out all out').

Bij het uitvoeren van de KRW werken Rijk, provincies en waterschappen samen. Op hoofdlijnen is de verantwoordelijkheidsverdeling als volgt. Het Rijk is 'systeemverantwoordelijk' (o.a. wetgeving, zoals Waterwet en mestwetgeving) en draagt de verantwoordelijkheid voor de rijkswateren (doelen, maatregelen, monitoring). Provincies zijn verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen om de kwaliteit en kwantiteit van het grondwater te verbeteren en voor de monitoring. Voor de regionale oppervlaktewateren zijn zij kaderstellend, met name waar het de ecologische doelen betreft. De waterschappen doen voor deze doelen voorstellen aan de provincies. Ook zijn provincies betrokken bij het nemen van maatregelen in oppervlaktewateren, bijvoorbeeld in het kader van hun natuurbeleid (NNN, Natura2000) en – in Noord-Holland – bij het aanleggen van ecologische oevers en vispassages in eigen vaarwegen (zie verder hoofdstuk 5). Waterschappen zijn als waterkwaliteitsbeheerder bij uitstek de partij om voor het oppervlaktewater verbetermaatregelen te treffen. Tevens monitoren zij de ontwikkeling van de kwaliteit van dit water.

Van de vier grondwaterlichamen in Noord-Holland verkeerde er bij de laatste officiële beoordeling (2012) één in een slechte chemische toestand, hetgeen te wijten was aan een teveel aan fosfaat. In 2016 bleek dat het Noord-Hollandse deel van dit waterlichaam (het ligt deels in Zuid-Holland) wel in een goede toestand verkeerde.

Tevens komt het grondwater in Noord-Holland positief uit een viertal tests: de waterbalans- en intrusietest, de grondwatertest menselijke consumptie, de test grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren en de natuurtest.

De verwachtingen voor de toekomst (beoordeling 2021) zijn positief.

Bij het oppervlaktewater is het beeld negatief. Slechts 4 van de 83 waterlichamen voldeden eind 2016 volledig aan de chemische normen; geen van de waterlichamen voldeed volledig aan de ecologische normen. Voor een aantal onderliggende biologische parameters, zoals fytoplankton, was de situatie minder negatief.

Dit jaar worden voor alle waterlichamen watersysteemanalyses uitgevoerd. Mede op basis hiervan kunnen uiteindelijk conclusies worden getrokken over het verwachte doelbereik in 2027.

De provinciale inzet m.b.t. de kwaliteit van het oppervlaktewater betreft met name de eigen vaarwegen, de zwemwateren, het POP3-instrumentarium, het programma Bodem en Water (gericht op agrariërs), het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen en de doelen voor 'overig water' (water buiten de KRW-waterlichamen). Voorts 'lift' waterkwaliteit mee met ander provinciaal beleid zoals het natuurbeleid en het beleid om in veengebieden bodemdaling tegen te gaan.

In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op enkele landelijke en Europese ontwikkelingen, zoals de nationale Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater. Deze aanpak is bedoeld als een 'tandje erbij'. De prioriteiten zijn nutriënten/mest, gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten. Medicijnresten zijn onderdeel van de zogeheten 'opkomende stoffen' in het water maar zijn overigens niet KRW-genormeerd.

In het laatste hoofdstuk wordt ingegaan op de voorbereidingen voor het stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027. Er zal worden vastgehouden aan het huidige ambitieniveau. Wel zijn technische doelaanpassingen mogelijk, op basis van nieuwe kennis en inzichten.

2 Kaderrichtlijn Water: doelstellingen en proces

2.1 Introductie inhoud en proces Kaderrichtlijn Water

Schoon en gezond water is van levensbelang voor mensen, dieren en planten. Omdat de waterkwaliteit sterk te wensen overliet werd in het jaar 2000 de Europese Kaderrichtlijn Water van kracht ((2000/60/EG). De KRW biedt het kader om de kwaliteit van het water in de lidstaten in een 'goede toestand' te brengen en te houden. De KRW integreerde een aantal oudere richtlijnen en bracht zo meer eenheid in regelgeving tot stand. De KRW is in de lidstaten van de EU geïmplementeerd in nationaal geldende wet- en regelgeving; in Nederland onder andere in de Waterwet en het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water. De operationalisering van de KRW is deels nationaal vormgegeven. Een voorbeeld is de typologie van oppervlaktewateren. De KRW onderscheidt vier hoofdtypen (meren, rivieren, overgangswateren en kustwateren) en op nationaal niveau zijn verdere onderverdelingen gemaakt.

Het Nederlandse waterbeleid en de Nederlandse waterregelgeving worden sterk bepaald door Europese regels. De KRW-kwaliteitsdoelen bevatten ook eisen die voortkomen die voortkomen uit andere richtlijnen, zoals de Drinkwaterrichtlijn, de Grondwaterrichtlijn en de Richtlijn Prioritaire Stoffen.

In de periode tussen 2000 en 2009 is de KRW geïmplementeerd met de voorbereiding van de eerste zogeheten stroomgebiedbeheerplannen (SGBP-en). In dat kader zijn (uniforme) methodieken ontwikkeld om, onder meer:

- grond- en oppervlaktewaterlichamen te definiëren (begrenzing, type, status);
- kwaliteitsdoelen vast te stellen;
- monitoringsprogramma's op te stellen;
- uitvoeringsmaatregelen vast te stellen.

Het voorgaande heeft in 2009 geresulteerd in de eerste beheerplannen, voor elk van de vier stroomgebieden in Nederland (Rijn, Maas, Schelde en Eem). Het water in de provincie Noord-Holland valt in z'n geheel onder het stroomgebied Rijn, dat op zijn beurt deel uitmaakt van het internationale stroomgebied Rijndelta. De eerste SGBP-en golden voor de periode 2010-2015, de huidige SGBP-en gelden voor de periode 2016-2021 en de volgende versie van de SGBP-en zullen de periode 2022-2027 bestrijken.

De KRW-uitvoering kent dus cycli van zes jaar, en daarbij wordt steeds opnieuw gekeken naar de doelen, de mate van doelbereik, het vereiste maatregelenpakket en de monitoring. Bij de doelen wordt onderscheid gemaakt tussen chemische doelen (voor zowel oppervlaktewater als grondwater) en ecologische doelen (alleen voor oppervlaktewater). Chemische doelen gelden generiek voor de hele Europese Unie terwijl ecologische doelen grotendeels per afzonderlijk waterlichaam worden bepaald, door de rijksoverheid voor de rijkswateren en door de provincies voor de regionale wateren (dit laatste op voorstel van de waterschappen).

De KRW-doelen voor grondwater betreffen niet alleen de kwaliteit van het water maar ook de kwantiteit. In hoofdstuk 3 wordt daar nader op ingegaan.

Doelen oppervlaktewateren

De waterlichamen vormen de basisrapportage-eenheden van de KRW; voor elk waterlichaam wordt door de waterbeheerder een *factsheet* opgesteld en bijgehouden. De factsheets zijn een belangrijk onderdeel van de informatievoorziening richting maatschappelijke organisaties en richting Europa. KRW-oppervlaktewaterlichamen zijn onderverdeeld in drie categorieën: natuurlijke, kunstmatige of sterk veranderde waterlichamen. Een oppervlaktewaterlichaam kan als kunstmatig of sterk veranderd worden aangewezen vanwege ingrepen in de hydromorfologie, die het bereiken van de zogeheten Goede Ecologische Toestand (GET) verhinderen. In Nederland zijn vrijwel alle waterlichamen kunstmatig of sterk veranderd.

De KRW heeft voor de natuurlijke waterlichamen als doel dat een goede toestand (zowel ecologisch als chemisch) moet worden gehaald (GET). Voor de kunstmatig of sterk veranderde oppervlaktewaterlichamen moet een goed ecologisch potentieel (GEP) en een goede chemische toestand worden bereikt. De KRW biedt uitzonderingsmogelijkheden waarbij het doel later (doelvertraging) of niet (minder streng doel) gehaald hoeft te worden. Alleen in het laatste geval is het GEP niet meer het doel.

Voor het behalen van een goede toestand of een goed ecologisch potentieel geldt het *one out all out* principe. Dit betekent dat een waterlichaam pas 'groen' kleurt (een goede kwaliteit heeft) als alle onderliggende parameters op groen staan. Dit impliceert dat de waterkwaliteit op onderdelen (sterk) kan verbeteren zonder dat dit zichtbaar wordt in meer groene waterlichamen.

Ook voor de chemische doelen geldt het one out all out principe. De eerder genoemde Richtlijn Prioritaire Stoffen, op basis waarvan de chemische KRW-doelen mede worden bepaald, wordt regelmatig geactualiseerd. In 2013 zijn er nieuwe stoffen¹ en nieuwe normen geïntroduceerd voor het bepalen van de chemische toestand. De lidstaten moeten voor 22 december 2018 voor die stoffen een aanvullend monitoringprogramma en een voorlopig maatregelenprogramma vaststellen en voorleggen aan de EU.

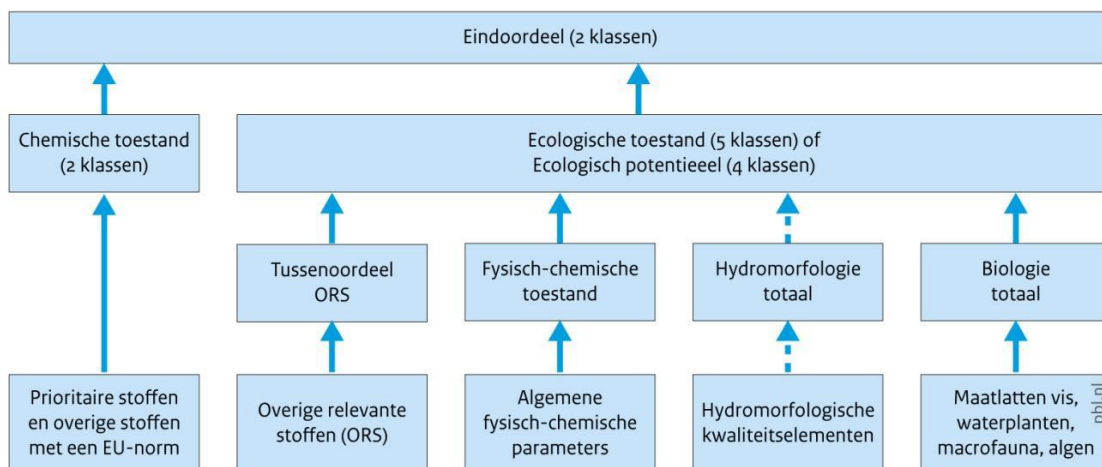
De systematiek voor de toestandsbeoordeling van oppervlaktewaterlichamen is schematisch weergegeven in onderstaande figuur, die is ontleend aan het *Ontwerp-werkprogramma KRW SGBP 2022-2027* van het Rijk (2018). Voor het bepalen van de ecologische toestand is 'de biologie' (vier indicatoren: vis, waterplanten, macrofauna en algen) leidend. Maar ook als deze biologie op orde is kan het eindoordeel negatief zijn, namelijk als enkele 'ondersteunende parameters' (vaak randvoorwaardelijk voor een goede biologie) niet op orde zijn. Deze ondersteunende parameters bestaan uit:

- 1) de overige relevante stoffen (zoals zware metalen, gewasbeschermingsmiddelen)
- 2) de fysisch-chemische parameters (zoals het zoutgehalte, doorzicht van het water en het nutriëntengehalte)
- 3) en voor natuurlijke wateren de hydromorfologie (bijvoorbeeld de vorm van de oever).

Het komt – logischerwijze – overigens erg weinig voor dat de ondersteunende parameters (deels) negatief zijn en de biologie positief.

¹ De procedure voor het opnemen van stoffen op deze lijst staat in artikel 8 ter van de richtlijn 2013/39/EU (wijziging van de Richtlijn Prioritaire Stoffen). Deze procedure houdt in: opname van de stof op de zgn. Aandachtstoffenlijst. Deze stoffen worden dan gedurende minstens 12 maanden gemonitord. Op basis hiervan kan bepaald worden of deze stoffen een significant risico voor of via het aquatisch milieu kunnen betekenen. Het (toenemende) probleem is echter de toename van het aantal nieuwe opkomende stoffen en hun mogelijke risico voor de volksgezondheid en de waterkwaliteit. Het is daarom beter om bij de toelating van nieuwe middelen strengere eisen te stellen.

Beoordeling waterlichamen volgens Kaderrichtlijn Water-systematiek

► Niet operationeel in 2009

Doelen grondwater

Ook het grondwater is ingedeeld in KRW-waterlichamen. Deze zijn qua oppervlakte veel groter dan de oppervlaktewaterlichamen, en zijn provinciegrensoverschrijdend. Voor grondwater gelden zoals gezegd alleen chemische (kwaliteits)doelen, dus geen ecologische doelen, en tevens kwantiteitsdoelen. Ook voor grondwaterlichamen worden factsheets opgesteld.

De chemische doelen voor grondwater worden uitgedrukt in EU-normen en drempelwaarden. De EU-normen gelden voor nitraat en bestrijdingsmiddelen en zijn overal hetzelfde. Drempelwaarden zijn afhankelijk van natuurlijke omstandigheden en verschillen lokaal. Voor het grondwater in Noord-Holland gelden de volgende normen en drempelwaarden:

Stof	Zoet grondwater	Zout grondwater
	EU-normen	
Nitraat	50 mg/l	50 mg/l
Bestrijdingsmiddelen	0,1 µg/l (per middel) 0,5 µg/l (som alle middelen)	0,1 µg/l (per middel) 0,5 µg/l (som alle middelen)
	Nationale drempelwaarden	
Chloride	160 mg/l	
Arseen	13,2 µg/l	18,7 µg/l
Cadmium	0,35 µg/l	0,35 µg/l
Nikkel	20 µg/l	20 µg/l
Lood	7,4 µg/l	7,4 µg/l
Fosfaat (P-tot)	2,0 mg/l	6,9 mg/l

Een grondwaterlichaam verkeert in een goede toestand als het percentage meetpunten met norm- of drempelwaardeoverschrijding niet hoger is dan 20%.

Zie verder hoofdstuk 3, waarin ook op de kwantiteitsaspecten wordt ingegaan.

Beschermde gebieden

Op grond van de KRW zijn zogeheten beschermde gebieden aangewezen. In deze gebieden gelden aanvullende kwaliteitseisen. Waterbeheerders hebben de opgave om deze beschermde gebieden in te passen in hun waterbeheer- en stroomgebiedbeheerplannen. De beschermde gebieden zijn vastgelegd in het nationaal register beschermde gebieden. Alleen beschermde gebieden op grond van communautaire regelgeving zijn opgenomen in het register. Het betreft de Natura2000 gebieden (Vogel- en habitatrichtlijn gebieden), zwemwaterlocaties, en waterlichamen waaruit onttrekking voor menselijke consumptie plaatsvindt.

2.2 Verantwoordelijkheden in het KRW-proces op hoofdlijnen

Bij het uitvoeren van de KRW werken Rijk, provincies en waterschappen samen. Op hoofdlijnen is de verantwoordelijkheidsverdeling als volgt. Het Rijk is 'systeemverantwoordelijk' (o.a. wetgeving, zoals Waterwet en mestwetgeving) en draagt de verantwoordelijkheid voor de rijkswateren (doelen, maatregelen, monitoring). Provincies zijn verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen om de kwaliteit en kwantiteit van het grondwater te verbeteren en voor de monitoring. Voor de regionale oppervlaktewateren zijn zij kaderstellend, met name waar het de ecologische doelen betreft. De waterschappen doen hiertoe voorstellen aan de provincies. Ook zijn provincies betrokken bij het nemen van maatregelen in oppervlaktewateren, bijvoorbeeld in het kader van hun natuurbesluit (NNN, Natura2000) en – in Noord-Holland – bij het aanleggen van ecologische oevers en vispassages in eigen vaarwegen (zie verder hoofdstuk 5). Waterschappen zijn als waterkwaliteitsbeheerder bij uitstek de partij om voor het oppervlaktewater verbetermaatregelen te treffen. Tevens monitoren zij de ontwikkeling van de kwaliteit van dit water.

Juridische aspecten

De Europese Commissie kan een inbreukprocedure starten tegen Nederland als de verplichtingen van de KRW niet zijn opgevolgd. Het Hof van Justitie kan Nederland dan veroordelen tot een boete. Het Hof kan geen boetes opleggen aan decentrale overheden zoals provincies. In het Europese recht is het altijd de lidstaat die veroordeeld wordt voor niet-nakoming van de Europese verplichtingen. Het Rijk zou de opgelegde boete wel kunnen verhalen op een decentrale overheid, als de boete het gevolg is van verzuim van die lagere overheid. Dit is geregeld in artikel 7 van de Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (Wet Nerpe), die overigens ook een aanwijsbevoegdheid bevat. Tot op heden heeft het Rijk echter nog geen toepassing gegeven aan deze mogelijkheid. Het Hof van Justitie heeft nog geen procedures behandeld waarin het behalen van de KRW-doelen wordt geïnterpreteerd. Er is dus nog geen interpretatie van de 'juiste' wijze waarop met doelen omgegaan dient te worden.

Regionale samenwerking in Rijn-West

Het Nederlandse deel van het stroomgebied Rijndelta, oftewel het stroomgebied Rijn, is in drie delen opgesplitst: Rijn-Noord, Rijn-Oost en Rijn-West. De bestuurlijke samenwerking en afstemming rond de KRW vindt plaats op basis van deze indeling: in elk van de drie gebieden gebied werken de overheden samen in een Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO). De provincie Noord-Holland ligt geheel in Rijn-West, waarin wordt samengewerkt met het Rijk, de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland, acht inliggende waterschappen en een aantal gemeenten. De samenwerking en afstemming behelst onder meer de aanpak van nutriënten in het water, het bevorderen van vismigratie en het maken van afspraken over het uitvoeren van watersysteemanalyses voor alle oppervlaktewaterlichamen. De watersysteemanalyse is een instrument voor het kunnen herijken van kwaliteitsdoelen en maatregelen (zie verder hoofdstuk 7).

Het RBO Rijn-West is voor Noord-Holland het regionale bestuurlijke overleg over de KRW. De bestuurlijke besluitvorming in de landelijke kolom vindt plaats in de Stuurgroep Water. Hierin hebben de verschillende (deel)stroomgebieden een zetel maar ook de landelijke koepels, zoals het IPO en de VEWIN. De Stuurgroep Water wordt voorgezeten door de minister van IenW.

3 Grondwater

3.1 Doelstellingen

De KRW verplicht de EU-lidstaten het grondwater in te delen in grondwaterlichamen. Van deze samenhangende eenheden moet de toestand worden beoordeeld en moeten maatregelen worden genomen om een goede toestand te bereiken en te behouden. Daarbij moet zowel naar kwalitatieve als kwantitatieve aspecten worden gekeken. Verontreiniging en uitputting van grondwaterlichamen dient te worden voorkómen. In Nederland zijn 23 grondwaterlichamen begrepsd. Ze zijn vrijwel allemaal provinciegrensoverschrijdend. Noord-Holland maakt deel uit van vier grondwaterlichamen: Duin Rijn-West, Zand Rijn-west, Deklaag Rijn-West en Zout Rijn-West.

De algemene beoordeling van de toestand van het grondwater wordt uitgevoerd aan de hand van drie testen: de chemische kwaliteitstest, de waterbalanstest en de zoutintrusietest. In aanvulling op deze algemene beoordeling van de grondwaterlichamen vraagt de KRW specifiek aandacht voor (beschermde) gebieden die van grondwater afhankelijk zijn: winningen voor menselijke consumptie, oppervlaktewaterlichamen en Natura 2000-gebieden. In deze gebieden moet het grondwater ook voldoen aan de specifieke eisen die voor deze gebieden gelden. Ook hiervoor zijn testen ontwikkeld.

3.2 Verantwoordelijkheden

Bij het grondwaterbeheer hebben verschillende overheden een rol. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor een deel van de vergunningverlening, namelijk de agrarische en de kleinere industriële onttrekkingen. Daarnaast sturen de waterschappen het grondwaterpeil in polders door het beheer van slootpeilen. Gemeenten hebben een zorgplicht voor grondwater in stedelijk gebied. De provincie is verantwoordelijk voor vergunningverlening voor drinkwatervoorziening, grote industriële onttrekkingen en warmte-koude-opslag. Daarnaast is de provincie verantwoordelijk voor het beschermen van drinkwaterwinningen via de Provinciale Milieuverordening. De grotere gemeenten en de provincie zijn samen verantwoordelijk voor de aanpak van grondwaterverontreinigingen. Naast deze lokale en regionale overheden heeft het Rijk ook een belangrijke rol. Zo is bijvoorbeeld de mest- en bestrijdingsmiddelenwetgeving van invloed op de grondwaterkwaliteit.

3.3 Testen, oordelen en stand van zaken uitvoering maatregelen

De maatregelen die worden uitgevoerd hangen samen met de hiervoor genoemde algemene en specifieke doelstellingen. De testen, oordelen en stand van zaken rond de uitvoering van maatregelen worden in de volgende paragrafen per onderdeel geschetst.

Chemische kwaliteit

De chemische doelen voor grondwater worden uitgedrukt in communautaire (dus EU-)normen² en Nederlandse drempelwaarden³. De communautaire normen gelden voor nitraat en bestrijdingsmiddelen en zijn overal hetzelfde. Drempelwaarden verschillen lokaal (afhankelijk van natuurlijke omstandigheden) en gelden voor chloride, nikkel, arseen, cadmium, lood en fosfaat. Een grondwaterlichaam verkeert in een goede toestand als het percentage meetpunten met norm- of drempelwaardeoverschrijding niet hoger is dan 20%. Van de vier grondwaterlichamen die ook Noord-Holland bestrijken was alleen het grondwaterlichaam Duin Rijn-West in een slechte toestand bij de laatste officiële beoordeling in 2012. In 28% van de KRW-meetpunten werd namelijk de drempelwaarde voor fosfaat overschreden.

² Grondwaterrichtlijn (GWR, richtlijn 2006/118/EC)

³ Besluit Kwaliteitseisen en monitoring water 2009

In 2016 zijn alle KRW-grondwatermeetpunten opnieuw bemeten door de provincies. De resultaten van deze zogenaamde KRW-tussenronde⁴ wezen uit dat het grondwater in Noord-Holland over het algemeen een goede kwaliteit heeft. Menselijke invloed is wel op veel locaties waarneembaar. Overschrijdingen van de norm, drempelwaarde of signaleringswaarde⁵ worden echter maar in beperkte mate waargenomen, en leiden niet tot nieuwe risico's voor drinkwaterwinningen of andere kwetsbare gebieden. De meeste overschrijdingen worden waargenomen voor fosfaat, bestrijdingsmiddelen en enkele industriële stoffen. Het aantreffen van gewasbeschermingsmiddelen en nieuwe/opkomende stoffen was aanleiding voor het IPO om aandacht te vragen bij het Rijk voor de toelating van deze stoffen. Aanvullend onderzoek voor fosfaat wees uit dat het percentage punten met drempelwaardeoverschrijding in het Noord-Hollandse deel van grondwaterlichaam Duin Rijn-West 12% bedroeg. Het Noord-Hollandse deel van dit grondwaterlichaam is daarmee in een goede toestand.

Om de goede chemische toestand van het grondwater te behouden moet het ontstaan en het verspreiden van verontreiniging worden voorkómen. In 2015 waren er 75 locaties met verspreidingsrisico. Intussen zijn hiervan 18 locaties gerealiseerd (d.w.z. de verontreinigingen zijn gesaneerd of de risico's zijn beheersbaar gemaakt), 35 in uitvoering en 22 in voorbereiding.

Voortgang maatregelen

- Fosfaatonderzoek grondwaterlichaam Duin Rijn-West (NH-M-Fosfaat-1): Onderzoek naar de oorzaken van overschrijding van de drempelwaarden. **Gereed.**
- Sanering bodemverontreinigingen (NH-PB-1): Aanpak van ca. 75 speedlocaties met verspreidingsrisico. **In uitvoering.**

Waterbalans en zoutintrusie

Via de waterbalans- en intrusietest wordt beoordeeld of er voldoende water beschikbaar is en blijft voor natuur, drinkwater, landbouw en andere gebruiksvormen. Er mag geen uitputting of verzilting van het grondwater plaatsvinden. In Noord-Holland is de grondwateraanvulling voldoende om de huidige onttrekkingen te compenseren en verzilting te voorkómen. Via vergunningverlening voor grondwateronttrekking wordt ervoor gezorgd dat dit toetsoordeel positief blijft. Wanneer een onttrekking onacceptabele gevolgen heeft wordt er geen vergunning verleend of worden maatregelen voorgeschreven.

Voortgang maatregelen

- Vergunningverlening grondwateronttrekking (NH-verg-1): Voorkómen van uitputting en verzilting van het grondwater door overmatige onttrekking. **In uitvoering.**

Winning voor menselijke consumptie

Lidstaten dienen winningen voor menselijke consumptie te beschermen teneinde het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist op termijn te verlagen (Art. 7.3 KRW). Via de test voor grondwater voor menselijke consumptie wordt beoordeeld of de zuiveringsinspanning is toegenomen. Belangrijke maatregelen die worden getroffen om een toename van de zuiveringsinspanning te voorkómen zijn het saneren en beheersen van grondwaterverontreinigingen in het Gooi (Grondwaterbeheer het Gooi) en een gebiedsschouw bij alle winningen om risico's aan maaiveld tijdig te signaleren.

Voortgang maatregelen

- Uitvoeren gebiedsschouwen (NH-DW-1): Inventariseren van risicovolle activiteiten rond pompstations in de duinen en in het Gooi en handhaving Provinciale Milieuverordening. **In uitvoering.**
- Monitoring (NH-DW-2): Meten van de kwaliteit van het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden zodat verontreinigingen tijdig worden

⁴ Rapport 'Grondwaterkwaliteit Nederland 2015-2016'. Dit rapport is, tezamen met de notitie 'KRW tussenronde Noord-Holland 2016', in mei 2017 in GS behandeld en aan PS toegezonden (952036/952066).

⁵ Een waarde die niet 'hard' is, en indicatief wordt gebruikt voor stoffen waarvoor geen EU-norm of drempelwaarde bestaat.

gesignaleerd (early warning) en maatregelen kunnen worden genomen. **In voorbereiding.**

- Grondwaterbeheer het Gooi (NH-DW-GBG1): Monitoring van verspreiding van historische verontreinigingen en sanering wanneer nodig. **In uitvoering.**
- Voortzetten interceptie Laren (NH-DW-Laren3): Afvangen en zuiveren van grondwater met een verontreiniging van trichlooretheen. **In uitvoering.**
- Grondwaterbeschermingsgebied Loosdrecht inrichten (NH-DW-Loosdrecht3): Herberekening van de grenzen van het te beschermen gebied. **In voorbereiding.**

Grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren

Veel oppervlaktewaterlichamen zijn afhankelijk van de toestroom van voldoende grondwater met een goede kwaliteit. Met de test 'grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren' wordt beoordeeld of oppervlaktewateren in een slechte toestand zijn door onvoldoende toevoer van grondwater of door toestroom van verontreinigd grondwater. Uit de gezamenlijk met waterschappen uitgevoerde analyse is gebleken dat er nergens sprake is van onvoldoende toevoer van grondwater door grondwateronttrekking. Ook bleek er nergens sprake van een significante (meer dan 50%⁶) belasting van het oppervlaktewater met verontreinigd grondwater.

Natuur

In Noord-Holland is de natuur vrijwel overal afhankelijk van goede watercondities. Karakteristieke voorbeelden zijn de duinen met natte valleien, de veenweidegebieden met vogels als roerdomp en grutto, en het Vechtplassengebied en het Naardermeer met kranswieren en fonteinkruiden. Een goede grondwaterstand, voldoende toevoer van water en een goede kwaliteit van het water zijn belangrijk in deze gebieden. In artikel 4.1 KRW is voorgeschreven dat lidstaten moeten voldoen aan de specifieke eisen die gelden voor de Natura 2000-gebieden, het Europees netwerk van belangrijke natuurgebieden. Voor deze gebieden is het doel dat de kwaliteit van habitats (leefgebieden van soorten) tot 2021 niet achteruit gaat en dat daarna verbetering plaatsvindt van omvang en kwaliteit van habitats. De benodigde maatregelen zijn of worden ook opgenomen in de Natura 2000-beheerplannen. Omdat nog niet overal duidelijk is hoe verbetering van leefmilieus het beste kan worden bereikt gaat het hier voor een deel om onderzoek.

Maatregelen

- Herstel zilte natuur lage land van Texel (NH-nat-Textel1): Aan de zuidzijde van Texel, tegen de Waddenzeedijk, bevinden zich zoutminnende vegetaties. Deze zijn achteruit gegaan door ontwatering en doorspoelen. Voor het herstel van deze vegetaties wordt een plan gemaakt. **In uitvoering.**
- Herstel duinvalleien Texel (NH-nat-Textel2): Duinvalleien zijn dichtgegroeid en er zijn plaatselijk voedselrijke bodems aanwezig door landbouwkundig gebruik in het verleden. Door de vegetatie te verwijderen en bodems te plaggen zal de infiltratie toenemen en kunnen vochtige en natte duinvalleien worden hersteld. **In uitvoering.**
- Herstel duinvalleien duinen Den Helder – Callantsoog (NH-nat-HelCal1): Duinvalleien zijn dichtgegroeid en er zijn plaatselijk voedselrijke bodems aanwezig door landbouwkundig gebruik in het verleden. Door de vegetatie te verwijderen en bodems te plaggen zal de infiltratie toenemen en kunnen vochtige en natte duinvalleien worden hersteld. **In uitvoering.**
- Ontwikkeling vochtige duinvallei Botgat (NH-nat-HelCal2): In de duinvallei, die voorheen landbouwkundig werd gebruikt, wordt de drainage verwijderd. Hierdoor kan het oorspronkelijke vochtige milieu zich herstellen. **Gereed.**
- Herstel blauw graslanden Kooibosch (NH-nat-HelCal3): Ten noordoosten van Callantsoog ligt het natuurgebied Kooibosch. In dit gebied zijn blauwgraslanden achteruitgegaan door ontwatering en eutrofiëring. Onderzocht wordt hoe herstel kan plaatsvinden. **In uitvoering.**

⁶ Guidance on groundwater status and trend assessment. Common implementation strategy for the water framework directive. Guidance document no. 18. European Communities, 2009, en Protocol voor toestand- en trendbeoordeling van grondwaterlichamen KRW. Landelijke Werkgroep Grondwater, 2013.

- Herstel duinvalleien Zwanenwater en Pettemerduinen (NH-nat-ZwPet1): Duinvalleien zijn dichtgegroeid en er zijn plaatselijk voedselrijke bodems aanwezig door landbouwkundig gebruik in het verleden. Door de vegetatie te verwijderen en bodems te plaggen zal de infiltratie toenemen en kunnen vochtige en natte duinvalleien worden hersteld. **In voorbereiding.**
- Bufferzone Uitlandsche Polder (NH-natZwPet2): Aan de noordzijde van het Zwanenwater wordt nieuwe natuur ontwikkeld. Het waterpeil wordt verhoogd en er wordt minder water uit het Zwanenwater weggezogen. **In uitvoering.**
- Verbetering waterkwaliteit de Putten (NH-nat-AbtPut1): Achter de Hondsbossche Zeewering bevindt zich het natuurgebied de Putten. Door de wateren in dit gebied te baggeren neemt de kwel vanuit de Noordzee toe en worden brakke milieus hersteld. **Gereed.**
- Omvormen naaldbos Schoorlse duinen (NH-nat-Schoor1): Een aanzienlijk deel van de Schoorlse duinen is begroeid met naaldbos. Deze vegetatie is onnatuurlijk en de infiltratie onder naaldbos is veel geringer dan onder natuurlijk bos of open duin. Door de vegetatie om te vormen of te verwijderen kunnen oorspronkelijke vochtige duinmilieus zich herstellen. **In uitvoering.**
- Herstel duinvalleien Noord-Hollands Duinreservaat (NH-nat-NHD1): Duinvalleien zijn dichtgegroeid en er zijn plaatselijk voedselrijke bodems aanwezig door landbouwkundig gebruik in het verleden. Door de vegetatie te verwijderen en bodems te plaggen zal de infiltratie toenemen en kunnen vochtige en natte duinvalleien worden hersteld. **In uitvoering.**
- Verbetering blauwgraslanden Noord-Hollands Duinreservaat (NH-nat-NHD2): De kwaliteit van blauwgraslanden kan achteruit gaan door verdroging en stikstofdepositie. Door grondwaterstanden te verhogen en nutriënten af te voeren wordt dit voorkomen en kan op termijn verbetering worden bereikt. **In uitvoering.**
- Onderzoek bedrijfsvoering Amsterdamse Waterleidingduinen (NH-nat-ZK11): Onderzoek naar aanpassing van de bedrijfsvoering en het zuiveringsproces in samenhang met herstel van de hydrologie van duinvalleien. **Gereed.**
- Herstel duinvalleien Kennemerland-Zuid (NH-nat-ZK12): Duinvalleien zijn dichtgegroeid en er zijn plaatselijk voedselrijke bodems aanwezig door landbouwkundig gebruik in het verleden. Door de vegetatie te verwijderen en bodems te plaggen zal de infiltratie toenemen en kunnen vochtige en natte duinvalleien worden hersteld. **In uitvoering.**
- Verbetering ecotopen goudplevier en grutto in de Zeevang (NH-nat-Zeevang1): Het aantal grutto's en goudplevieren in de Zeevang is achteruitgegaan. Onderzocht zal worden of er een samenhang is met grondwaterstanden en drooglegging. **Gereed.**
- GGOR Eilandspolder-Oost (NH-nat-Eilandspolder1): Voor het oostelijk deel van de Eilandspolder zal onderzoek worden gedaan naar het gewenste grond- en oppervlaktewater regime, GGOR. Dit gebeurt o.a. ten behoeve van het instand houden van veenmosrietlanden. **Gereed.**
- Herstel veenmosrietlanden Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (NH-nat-WJveld1): Onderzoek naar verbetering van de kwaliteit van veenmosrietlanden. Hierbij wordt onder andere gekeken naar waterconservering (isolatie) en verbetering van de waterkwaliteit. **In voorbereiding.**
- Ontwikkeling roerdomp- en kemphaan ecotopen Wormer- en Jisperveld (NH-nat-WJveld2): In het Wormer- en Jisperveld wordt een aantal plas-dras percelen aangelegd, die geschikt zijn voor roerdomp en kemphaan. **In voorbereiding.**
- Verbrakking Westzaan (NH-nat-Westzaan1): Na afsluiting van de Zuiderzee zijn brakke ecosystemen in grote delen van Noord-Holland verdwenen. In Westzaan bevinden zich nog relictten die worden behouden en uitgebreid door aanvoer van brak water uit het Noordzee Kanaal. **In voorbereiding.**
- Ontwikkeling veenmosrietlanden Westzaan (NH-nat-Westzaan2): De kwaliteit van veenmosrietlanden wordt verbeterd door hydrologische isolatie en verbetering van de waterkwaliteit. **Gereed.**
- Verbetering veenmosrietlanden Ilperveld en omgeving (NH-nat-IVOT1): Door isolatie en verbetering van de waterkwaliteit wordt de kwaliteit van veenmosrietlanden in Ilperveld, Varkensland en Oostzanerveld verbeterd. **In uitvoering.**

- Ontwikkeling kemphaan en watersnip biotoop Ilperveld en omgeving (NH-nat-IVOT2): Door verhoging van het waterpeil ontstaan plas-dras percelen in Ilperveld, Varkensland en Oostzanerveld die geschikt zijn voor kemphaan en watersnip. **In uitvoering.**
- Bufferzone Naardermeer (NH-nat-Naardermeer1): Rond het Naardermeer wordt een bufferzone aangelegd met een hoger waterpeil. Door deze bufferzone wordt er minder water uit het Naardermeer weggezogen en hoeft er minder gebiedsvreemd water te worden ingelaten. **In uitvoering.**
- Ontwikkeling kwelmilieus oostflank van Naardermeer (NH-nat-Naardermeer2): Onderzoek naar de mogelijkheden om kwel aan de oostzijde van het Naardermeer beter te benutten. **In uitvoering.**
- Herstel kwelstroom Oostelijke Vechtplassen (NH-nat-OVP1): Aan de rand van het Gooi bevinden zich bijzondere kwelvegetaties die achteruit dreigen te gaan door verlanding en door het dichtslibben van wateren. Door wateren te baggeren en dichtgroei tegen te gaan kan de kwelstroom worden hersteld en kunnen de verschillende successiestadia van vegetaties in stand worden gehouden. **In uitvoering.**
- Vasthouden en benutten kwelwater/polderdoorstroom (NH-nat-OVP2): Water dat opkwelt in het Vechtplassengebied wordt beter vastgehouden en benut. De invloed van gebiedsvreemd water dat wordt ingelaten wordt hierdoor verminderd. **In uitvoering.**
- Optimalisatie waterbeheer Horstermeerpolder (NH-nat-OVP3): Het waterbeheer in het zuiden van de Horstermeerpolder is sterk versnipperd. Om de situatie te verbeteren wordt het aantal peilvakken beperkt en wordt er onderzoek gedaan naar de gewenste toekomstige situatie. **In uitvoering.**
- Onderzoek effecten en alternatieven pompstation Loosdrecht (NH-nat-OVP4): Het pompstation Loosdrecht bevindt zich op de overgang van het Gooi en het Vechtplassengebied. Onderzocht wordt wat het effect is van waterwinning op natuurwaarden en bekeken wordt of er een alternatief is. **Gereed.**

3.4 Verwachting en aandachtspunten

Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat het grondwater in Noord-Holland in een goede toestand is. Om deze goede toestand te behouden zijn er wel maatregelen nodig. Zo moeten historische verontreinigingen worden gesaneerd of beheerst en zijn er maatregelen nodig om de kwaliteit van grondwaterafhankelijke natuur te behouden en te verbeteren. Ook het beschermen van de drinkwaterwinningen vergt continue aandacht. Mede gezien de voortgang van het KRW-maatregelenprogramma wordt echter verwacht dat de grondwatertoetsen die voor de beoordeling van 2021 worden uitgevoerd een positief resultaat zullen opleveren.

4 Oppervlaktewater

4.1 Doelstellingen

De KRW verplicht de EU-lidstaten het oppervlaktewater in te delen in oppervlaktewaterlichamen. Van deze waterlichamen moet de toestand worden beoordeeld, zowel de chemische als de ecologische, en moeten maatregelen worden genomen om een goede toestand te bereiken en te behouden.

In Noord-Holland bevinden zich in totaal 83 regionale waterlichamen⁷, waarvan 51 in het beheergebied van HHNK, 21 in het AGV-gebied en 11 in Rijnland. Zij bestrijken ca. 53% van de totale oppervlakte regionaal oppervlaktewater in de provincie. Het oppervlaktewater is dus deels niet begrensd als KRW-waterlichaam; zie voor toelichting paragraaf 5.5.

Voor verdere informatie over doelaflleiding en toestandsbeoordeling van oppervlaktewaterlichamen wordt verwezen naar paragraaf 2.1.

4.2 Verantwoordelijkheden

Schoon water is een belang en verantwoordelijkheid van meerdere overheden en maatschappelijke partijen. Het Rijk is verantwoordelijk voor het beheer van de rijkswateren en het landelijk beleid voor onder meer meststoffen, chemische stoffen en gewasbeschermingsmiddelen. De waterschappen beheren de regionale wateren, monitort daarvan de kwaliteit en zuivert afvalwater. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het rioleringsbeheer. De provincie stelt regionale ecologische kwaliteitsdoelen vast, beheert zelf een aantal wateren en heeft met zijn beleid (m.n. landbouw- en natuurbeleid) invloed op de waterkwaliteit. En de gebruikers van water zoals de industrie, landbouw en scheepvaart zoeken naar manieren om emissies te verminderen, bijvoorbeeld via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van de LTO.

4.3 Stand van zaken uitvoering maatregelen

De waterschappen zijn de beheerders van de regionale wateren. In het kader van de KRW treffen met name deze overheden specifiek op hun waterlichamen gerichte maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Soms worden de maatregelen door andere partijen genomen. De in een stroomgebiedsplanperiode te treffen maatregelen worden in het plan en in de factsheets⁸ van de KRW-waterlichamen opgenomen. Jaarlijks geven de waterschappen aan het Informatiehuis Water (IHW)⁹ door hoe het staat met de uitvoering van de geplande maatregelen. In onderstaande overzichten is (geaggregeerd) aangegeven wat de stand van zaken was per 31 december 2017 van de meest belangrijke maatregelen in de KRW-periode 2016 -2021 (dus niet uitputtend weergegeven).

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

- Vispasseerbaar maken kunstwerken: 24 stuks gepland waarvan 7 inmiddels uitgevoerd en 2 in uitvoering.
- Verbreden / natuurvriendelijke oevers aanleggen: 104 km gepland waarvan 26 km inmiddels uitgevoerd en 7 km in uitvoering.
- Uitvoeren actief vegetatie- en waterkwaliteitsbeheer: 6.958 km gepland waarvan inmiddels 3.583 km uitgevoerd en 3.375 km in uitvoering.

Waterschap Amstel Gooi en Vecht¹⁰

⁷ Rijkswateren die (deels) in Noord-Holland liggen, zoals het IJsselmeer, zijn in deze rapportage buiten beschouwing gelaten, net als in de Watervisie 2021 (2015). In het algemeen kan worden gesteld dat het doelbereik van rijkswater veelal gunstiger is dan in veel regionale waterlichamen. Dit komt onder andere omdat de waterkwaliteit in rijkswater in sterkere mate wordt bepaald door het relatief schone bovenstroomse water, met name door de Rijn, en minder door nationale bronnen.

⁸ Zie voor dit begrip ook paragraaf 2.1.

⁹ Het IHW is een samenwerkingsverband tussen het Rijk, de provincies en de waterschappen en opgericht in 2010. Samen met waterbeheerders werkt het aan uniforme, toegankelijke en bruikbare informatie over water.

¹⁰ AGV ligt deels in Noord-Holland en deels in Utrecht. De genoemde aantallen betreffen het hele beheergebied van AGV.

- Verwijderen verontreinigde bagger: 371.500 m³ gepland waarvan 209.000 m³ inmiddels uitgevoerd en 96.000 m³ ingetrokken.
- Verbreden / natuurvriendelijke oevers aanleggen: 21 km gepland waarvan 10 km inmiddels uitgevoerd.
- Uitvoeren actief vegetatie- en waterkwaliteitsbeheer: 352 km gepland waarvan inmiddels 27 km uitgevoerd en 325 km in uitvoering.

*Hoogheemraadschap van Rijnland*¹¹

- Verwijderen verontreinigde bagger: 2.378.500 m³ gepland waarvan 437.000 m³ inmiddels uitgevoerd en 1.933.000 m³ in uitvoering.
- Uitvoeren actief vegetatie- en waterkwaliteitsbeheer: 262 km gepland waarvan inmiddels 16 km in uitvoering.
- Uitvoeren actief visstands- of schelpdierstandsbeheer: 419 ha gepland waarvan 164 ha inmiddels ingetrokken.

4.4 Resultaten en effecten

KRW-waterlichamen zijn in een 'goede toestand' als alle onderliggende parameters op groen staan¹². Voor geen of vrijwel geen van KRW-waterlichamen is op dit moment een goede toestand bereikt, noch qua ecologie noch qua chemie. Zie de tabellen 1 en 2.

Tabel 1. Aantal KRW-oppervlaktewaterlichamen dat per 31-12-2016 voldoet aan de chemische KRW-normen. Bron: Informatiehuis Water

	Voldoet	Voldoet niet
HHNK	0	51
AGV	0	21
Rijnland	4	7
Totaal	4	79

Tabel 2. Aantal KRW-oppervlaktewaterlichamen dat per 31-12-2016 voldoet aan de ecologische KRW-normen. Bron: Informatiehuis Water

	Voldoet	Voldoet niet
HHNK	0	51
AGV	0	21
Rijnland	0	11
Totaal	0	83

Wel zijn er op diverse onderliggende parameters minder negatieve scores, zoals voor de biologische parameters macrofauna, fytoplankton (alg) en overige waterflora¹³. Zie tabel 3.

¹¹ Rijnland ligt deels in Noord-Holland en deels in Utrecht. De genoemde aantallen betreffen het hele beheergebied van Rijnland.

¹² Het zogeheten 'one out all out principe'. Zie ook de uitleg in paragraaf 2.1.

¹³ Er is nog een vierde biologische parameter, te weten vis. In het databestand van het Informatiehuis Water waren voor de toestand op 31-12-2016 nog niet alle visgegevens verwerkt. Daarom is in deze voortgangsrapportage deze parameter buiten beschouwing gebleven.

Tabel 3. Aantal KRW-oppeervlaktewaterlichamen dat per 31-12-2016 voldoet aan de KRW-normen voor 3 biologische parameters. Bron: Informatiehuis Water

	Macrofauna			Fytoplankton			Overige Waterflora	
	Voldoet	Voldoet niet		Voldoet	Voldoet niet		Voldoet	Voldoet niet
HHNK *)	9	18	HHNK	17	34	HHNK *)	6	20
AGV	10	11	AGV	8	13	AGV	2	19
Rijnland	1	10	Rijnland	5	6	Rijnland	3	8
Totaal	20	39	Totaal	30	53	Totaal	11	47

*) Voor HHNK zitten de gegevens voor de parameters macrofauna en overige waterflora nog niet voor alle waterlichamen in de bestanden van het Informatiehuis Water.

4.5 Verwachtingen

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) schreef in 2016¹⁴:

De kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland is sinds de jaren zeventig sterk verbeterd, maar in de laatste jaren stagneert de vooruitgang. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) constateert al enkele jaren dat, hoewel er verbetering is, de waterkwaliteit in veel wateren achterblijft bij de in de Kaderrichtlijn Water (KRW) gestelde einddoelen (Galen et al. 2012; PBL 2008; PBL 2014). Het overkoepelende doel in de KRW is dat in 2027 in alle KRW-wateren de waterkwaliteit 'goed' is. Uit de meest recente ex ante evaluatie van het PBL blijkt dat de voorgenomen inspanningen in de meeste wateren niet voldoende zijn om in 2027 alle KRW-doelen volledig te halen (Galen et al. 2015). Voor de beoordeling van de waterkwaliteit wordt er gekeken naar de chemische toestand (schoon) en ecologische toestand (gezond) van het water. De ecologische toestand wordt voor een groot deel bepaald door de biologische kwaliteit (het voorkomen van algen, waterplanten, macrofauna en vissen) van het water. Volgens modelberekeningen op basis van de huidige stroomgebiedbeheerplannen zal in 2027 de biologische kwaliteit in de meeste regionale wateren niet voldoen aan het gestelde einddoel van een 'goede' waterkwaliteit.

Inmiddels zijn we zo'n 1½ jaar verder, is een 'extra tandje' bijgezet (Delta-aanpak Waterkwaliteit en Zoetwater, zie paragraaf 6.1) en is, naar aanleiding van de evaluatie van de mestwetgeving, het 6^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (zie paragraaf 6.2) opgesteld om het nutriëntenprobleem (te veel fosfaat en stikstof in het water) te verminderen. Daarnaast voeren de waterbeheerders in 2018 voor alle waterlichamen watersysteemanalyses uit (de regionale analyses). Op grond van de meest recente kennis van en inzichten in het watersysteem worden doelen en maatregelen herijkt (technische aanpassing doelen, zie paragraaf 7.3). De regionale analyses zullen vervolgens naar het nationaal niveau worden geaggregeerd, zodat zowel regionaal als nationaal conclusies kunnen worden getrokken over het doelbereik in 2027 en eventueel extra benodigde maatregelen. Bij de nationale analyse, waar het PBL bij betrokken is, zal ook worden gekeken naar het effect van de klimaatverandering op de waterkwaliteit.

Voor de chemie werkt men landelijk aan:

- Een strategische aanpak van opkomende stoffen in oppervlaktewater en grondwater, met inachtneming van de criteria voor drinkwaterbronnen. Deelresultaten hiervan zijn:
 - Een overzicht van aandachtvrage stoffengroepen met een jaarlijkse update;
 - Richtinggevend advies aan waterbeheerders voor het ontwikkelen van mogelijke maatregelen ten behoeve van de reductie van concentraties opkomende stoffen in oppervlaktewater en grondwater.
 - Een jaarlijks overzicht van kennisleemtes en nader te onderzoeken issues per onderzoekscyclus.
- Een meet- en informatiestrategie.

¹⁴ 'Effectiever beleid, meer waterkwaliteit' (PBL, oktober 2016)

Overigens is 2027 niet het absolute eindjaar van de KRW. Ook na 2027 zullen nog stroomgebiedsbeheerplannen worden opgesteld. Wel zullen in 2027 tenminste alle maatregelen genomen moeten zijn (zie ook hoofdstuk 7).

5 Inzet provincie Noord-Holland t.a.v. kwaliteit oppervlaktewater

Provincies stellen, in hun waterplannen, formeel de ecologische KRW-doelen vast voor de regionale oppervlaktewateren, op basis van voorstellen van de waterschappen (zie hoofdstuk 3). In dit hoofdstuk wordt aangegeven wat de provincie Noord-Holland verder nog doet en wat de stand van zaken hiervan is. Het primaire effect van de hier beschreven inzet is een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit maar er is uiteraard een doorwerking naar de kwaliteit van het grondwater, omdat er geen harde scheiding is tussen beide watercompartimenten.

In dit hoofdstuk is een aantal teksten overgenomen uit het door gedeputeerde staten vastgestelde *Uitvoeringsprogramma Watervisie 2021/ Voortgangsverslag* (nr.1055515/1055517), dat in maart 2018 aan PS werd toegezonden.

5.1 Maatregelen provinciale wateren

In de in 2015 vastgestelde Watervisie 2021 heeft de provincie Noord-Holland als doel opgenomen dat de eigen wateren (dit zijn de provinciale vaarwegen) ecologisch goed functioneren, door aanleg, beheer en monitoring van vispassages, ecologische verbindingen en natuurvriendelijke oevers.

Vispassages

In de provinciale vaarwegen bevinden zich 10 sluizen. Van deze sluizen zijn er 8 vispasseerbaar gemaakt. De Wilhelminasluis wordt naar verwachting in 2019 aangepakt en de Westfriese Sluis bij Kolhorn in 2020 nadat de sluis is aangesloten op afstandsbesturing. In 2017 is met betrokken andere overheden gestart met een omvangrijk, meerjarig vismonitoringsproject rond het Noordzeekanaal dat informatie oplevert over resterende knelpunten rond vismigratie en de mogelijkheden tot verbetering. Het gaat daarbij zowel om trekvis (zoet-zout) als om standvis.

Natuurvriendelijke oevers

In 2017 is gestart met de aanleg van natuurvriendelijke oevers in het Schagerkogge kanaal en het Kanaal Omval – Kolhorn. In 2018 is de ‘Kansenkaart natuurvriendelijke oevers provinciale vaarwegen’ (nr. 972303/972306) aan Provinciale Staten aangeboden en zijn middelen beschikbaar gesteld, met name voor de oevers van de Amstel. In het kader van de uitvoering van ‘motie 110’ zal daarnaast een bedrag van € 500.000,- voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers in provinciale vaarwegen worden uitgetrokken. Dit zal nog in de begroting 2018 en begroting 2019 verwerkt worden. De verdere uitvoering van de kansenkaart zal vanaf 2019 afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen voor de aanleg en het beheer.

5.2 Zwemwateren

Zwemwateren zijn een van de in paragraaf 2.1 bedoelde ‘beschermde gebieden’ onder de KRW. Er zijn op deze wateren dus aanvullende kwaliteitseisen van toepassing, welke zijn omschreven in de Europese Zwemwaterrichtlijn (76/160/EEG). Naarmate een tweetal fecale bacteriën (de intestinale enterokokken en de E coli) minder in het zwemwater voorkomt, valt het water in een hogere kwaliteitsklasse (de Zwemwaterrichtlijn onderscheidt de klassen ‘slecht’, ‘aanvaardbaar’, ‘goed’ en ‘uitstekend’).

In de in 2015 vastgestelde Watervisie 2021 heeft de provincie Noord-Holland opgenomen dat gestreefd wordt naar verbetering van de waterkwaliteit van zwemwateren tot minimaal de kwaliteitsklasse ‘goed’. In 2016 heeft daarom een inventarisatie van de kwaliteitsproblemen en mogelijke oplossingen plaatsgevonden. Daarbij is niet overigens niet alleen gekeken naar de hiervoor bedoelde bacteriële problemen, maar tevens naar hardnekkige problemen met blauwalg. Blauwalgenoverlast wordt veroorzaakt door te hoog gehalte aan nutriënten in het water. In 2017 is op basis van de inventarisatie een subsidieregeling voor water- en locatiebeheerders opgesteld die in 2018 is opengesteld. Bij gebleken succes en voldoende

financiële middelen zal de openstelling een aantal jaren achtereen plaatvinden. In 2017 heeft de provincie ook een plan voor de verbetering van de waterkwaliteit van de zwemlocaties in recreatiegebied 't Twiske laten opstellen. Het bestuur van het recreatieschap en het hoogheemraadschap HHNK gaan met de uitkomsten aan de slag.

Overigens is het zo dat KRW-*bronmaatregelen* om de nutriëtenniveaus in het oppervlaktewater structureel te verlagen, om zo de ecologische kwaliteit te verbeteren, tevens leiden tot vermindering van blauwalgenoverlast. Bronmaatregelen zijn evenwel niet altijd mogelijk of kosteneffectief. Daarom wordt specifiek voor zwemwater ook vaak gekozen voor effectgerichte maatregelen, zoals menging van water.

5.3 POP3 water / programma Bodem en Water

Platteland Ontwikkelingsprogramma, POP3

In het POP3 is in 2017 € 5,78 miljoen beschikbaar gesteld voor water en €4,64 miljoen voor blauwe diensten. In 2016 is landelijk is tussen Rijk, provincies, LTO en waterschappen, overeengekomen om € 100 miljoen EU geld extra beschikbaar te stellen voor Europese opgaven voor de water (klimaat, KRW). Het Noord-Hollandse aandeel hierin is € 7,62 mln. Daarbij is afgesproken dat provincies en waterschappen hetzelfde bedrag beschikbaar stellen. In 2016 heeft in Noord-Holland de openstelling plaatsgevonden van de Europese POP3-regeling niet-productieve investeringen water. Deze regeling was gericht op verbetering van waterkwaliteit én -kwantiteit in relatie tot de landbouw. Er werden in 2017 in totaal zeven grote projecten gehonoreerd voor een bedrag van bijna € 28,5 miljoen. Het betrof verbetering van gemalen en watersystemen en de aanleg van natuurvriendelijke oevers.

Programma Bodem en Water Noord-Holland

De landelijke afspraken over de extra middelen voor water heeft Noord-Holland uitgewerkt in een bestuursovereenkomst met de waterschappen. Op basis van deze overeenkomst worden deze middelen door de waterschappen geïnvesteerd in het 'programma Bodem en Water Noord-Holland'. Dit is een gezamenlijk programma van de waterschappen, de landbouwsector en de provincie, gericht op vermindering van de nutriënten- en bestrijdingsmiddelenemissies door de agrarische sector, verbetering van de bodemstructuur en vergroting van de zelfvoorzienendheid van zoetwater. Het is gericht op kennis, innovatie en investeringen op bedrijfsniveau.

In 2017 is, met de vaststelling door GS van een kennisstimuleringsregeling (nr. 881247/992351), een start gemaakt met de uitvoering van het programma Bodem en Water. In mei 2018 is als vervolg daarop een subsidieregeling van de waterschappen van kracht geworden voor het uitvoeren van concrete maatregelen op de agrarische bedrijven.

5.4 Landelijk Milieuoverleg Bloembollen

Het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen (LMB) wordt getrokken door de provincie Noord-Holland. In het LMB werken de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Drenthe, de waterschappen Zuiderzeeland, Vechtstromen, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Hoogheemraadschap van Rijnland, en het Milieuplatform Bloembollen van de *Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur* (KAVB) samen aan het verbeteren van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. De ambitie is om te komen tot een zo veel mogelijk emissieloze teelt, zowel voor nutriënten als voor bestrijdingsmiddelen. Het LMB stelt een keer per drie jaar een rapportage op van de ontwikkeling van de milieukwaliteit in de belangrijkste bollenteeltgebieden. Daarin adviseert zij over de mogelijke oorzaken van veranderingen van de milieukwaliteit en praktijkmaatregelen om te komen tot verbetering. In 2017 is een versnellingsprogramma opgesteld, waarmee gepoogd zal worden de ambitie van een emissieloze teelt te realiseren. De maatregelen uit het programma worden geadresseerd bij de individuele partijen in het LMB. Enkele voorbeelden van maatregelen zijn:

- Nutriëntenzuivering via omhulde drainage en ijzerzandfilters
- 'Schoon erf schone sloot', gericht op het voorkómen van erfemissies

Het LMB bewaakt de voortgang van het programma en rapporteert hierover aan het RBO Rijn-West.

5.5 Doelen ‘overige wateren’ (niet-KRW-waterlichamen)

De KRW schrijft niet voor dat al het oppervlaktewater als KRW-waterlichaam begrensd moet worden. De KRW-definitie van een oppervlaktewaterlichaam is: een onderscheiden oppervlaktewater van aanzienlijke omvang, zoals een meer, een waterbekken, een stroom, een rivier, een kanaal, een deel van een stroom, rivier of kanaal, een overgangswater of een strook kustwater. Van het regionale, dat wil zeggen door waterschappen beheerde, oppervlaktewater in Noord-Holland is 47% niet begrensd als KRW-waterlichaam. De KRW geldt ook voor dit ‘overige water’, maar in afwijking tot de KRW-waterlichamen geldt een inspanningsverplichting voor het halen van kwaliteitsdoelen, en dus geen resultaatsverplichting. Voor het overige water bestaan op dit moment nog geen ecologische kwaliteitsdoelen. In 2018 wordt met de waterschappen en in afstemming met de provincie Utrecht en Zuid-Holland bepaald waar doelen voor overige wateren nodig zijn en worden afspraken over de uitgangspunten gemaakt. De provincie zet daarbij met name in op een goede kwaliteit van beschermde natuurgebieden en van zwemwateren.

5.6 Provinciaal beleid met waterkwaliteitseffecten

De provincie voert naast specifiek waterbeleid ook beleid op andere terreinen, waarbij verbetering van waterkwaliteit niet het primaire doel of één doel van meerdere nevensgeschikte doelen is. Hieronder worden enkele voorbeelden genoemd (niet limitatief).

- *Grondbeleid*
De provincie Noord-Holland verpacht jaarlijks een areaal van in totaal circa 1.800 hectare grond aan agrarische ondernemers, in afwachting van de definitieve bestemming. GS stellen daarbij voorwaarden aan het grondgebruik. Deze voorwaarden (o.a. extra beperkend t.a.v. mest- en bestrijdingsmiddelengebruik) sluiten onder andere aan op het waterkwaliteitsbeleid van de provincie.
- *Natuurbeleid/ landbouwbeleid*
 - Veel natuurbeleid en -projecten bevorderen onder meer omvang en/of kwaliteit van de aquatische natuur. Bijvoorbeeld het project Markerwadden van Natuurmonumenten, waar de provincie aan bijdraagt.
 - Het stimuleringsprogramma natuurinclusieve landbouw van de provincie draagt bij aan vermindering van ongewenste uit- en afspoeling vanuit de landbouw in het water. Via de Greenport Noord-Holland Noord subsidieert de provincie projecten die (direct of indirect) een bijdrage leveren aan de waterkwaliteit, zoals het project EVERGREEN en Vruchtbare Kringloop.
- *Beleid bodemdaling*
 - Bij veenafbraak komen nutriënten vrij. Het beleid om veenafbraak/bodemdaling te verminderen leidt dus, naast bijvoorbeeld een lagere CO₂-uitstoot, tevens tot een betere waterkwaliteit.
 - Een van de onderdelen van het Innovatieprogramma Veen (IPV) betreft de zogeheten uitmijning van natuurgebieden. Er wordt onderzocht in hoeverre de (tijdelijke) teelt van natte gewassen zorgt voor een versnelde afvoer van meststoffen (via de gewassen), zodat sneller goede omstandigheden worden bereikt voor natuurontwikkeling. Hier kan ook de waterkwaliteit in natuurgebieden bij gebaat zijn, omdat er minder uit- en afspoeling van nutriënten plaatsvindt.
- *Integrale projecten*
Het goed voorbeeld hiervan is het project Oostelijke Vechtplassen. In december 2017 is door 21 organisaties en overheden, waaronder de provincie Noord-Holland, het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen gesloten. Het plan is om het gebied in 10 jaar tijd te ontwikkelen tot een aantrekkelijk en toegankelijk gebied waar recreatie en natuur

goed samengaan en elkaar versterken. Eén van de doelen van het gebiedsakkoord is het verbeteren van de waterkwaliteit, zodat ecologisch gezond water ontstaat voor planten en vis. Baggeren en creëren van luwtegebieden zijn belangrijke maatregelen. Daarnaast wordt er ook geïnvesteerd in recreatieve vaarverbindingen, zoals tussen de Loosdrechtse Plassen en het Hilversums Kanaal.

De provinciale overheid moet voortdurend belangen tegenover elkaar afwegen, en dit geldt ook voor het gebruik en de gebruiksfuncties van water. De KRW houdt overigens rekening met de functies die een water kan hebben en de implicaties voor de waterkwaliteit. Er is (dus) ook provinciaal beleid dat potentieel de waterkwaliteit negatief kan beïnvloeden. Daarbij is het zaak die negatieve effecten zoveel mogelijk te voorkomen.

Twee voorbeelden:

- *Weidevogelbeleid*

Het 'plas-dras-zetten' van grond heeft een positieve uitwerking op de weidevogelstand. Recente onderzoeken laten zien dat de plas-drassituatie echter negatieve gevolgen kan hebben voor de waterkwaliteit. De waterkwaliteit kan verslechteren omdat fosfaat uit de bodem vrijkomt dat met het afvloeien van het opstaand water naar de aangrenzende sloot wordt getransporteerd. Het inrichten en beheren van plas-dras vergt dus een zorgvuldige aanpak om het risico op fosfaatverliezen in de bodem te voorkomen/te beperken. De provincie en waterschappen voeren met agrarische collectieven een pilot uit.

- *Waterrecreatiebeleid*

De ambitie van het waterrecreatiebeleid is dat waterrecreatie en natuur goed samengaan, waarbij kwetsbare natuur (KRW en Natura 2000) wordt beschermd en mogelijkheden voor waterrecreatie worden gezocht. Schoon water met een goede gevarieerde waterplanten- en visstand zijn een randvoorwaarde voor waterrecreatie. Gezocht wordt naar de optimale balans tussen het belang van de kwetsbare natuur (KRW en Natura 2000) en het belang van de waterrecreant. Daarom wordt al zonering in ruimte en tijd ingezet bij bescherming van natuurgebieden en zorgvuldig afgewogen of nieuwe recreatieve verbindingen mogelijk zijn.

Meer waterrecreatie leidt potentieel tot een grotere kans op overtredingen van het lozingsverbod van vuil water door de recreatievaart. De trend is echter dat het aantal motor- en zeilboten vermindert en dat de waterrecreatie verduurzaamt.

Ook kan door waterrecreatie schade ontstaan aan natuurvriendelijke oevers, en kan het water door omwoelingen troebeler worden. Het inrichten en beheren van natuurvriendelijke oevers in vaarwegen of plassen vergt dus een zorgvuldige aanpak om verstoring door de waterrecreatie te beperken.

Voor de waterrecreatie kan overmatige waterplantengroei hinderlijk zijn en daarom in het recreatie seizoen maaien nodig zijn. In het zuidelijk IJsselmeergebied is daarom een regionaal aanbod aan het Rijk gedaan om de komende jaren grootschaliger te gaan maaien in het Markermeer-IJmeer en het maaien in de randmeren te optimaliseren, en tegelijkertijd te gaan werken aan een structurele oplossing.

6 Landelijke en Europese ontwikkelingen

6.1 Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater

De kwaliteit van het oppervlaktewater is in de afgelopen decennia aanzienlijk verbeterd, zowel chemisch als ecologisch. Maar de laatste jaren stagneert de verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit, met name ten gevolge van een teveel aan stikstof, fosfor en gewasbeschermingsmiddelen in het water. In november 2016 werd daarom een intentieovereenkomst getekend, door alle overheden en ook andere partijen, voor een 'Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater'.

Delta-aanpak is bedoeld als 'een tandje erbij' op het waterkwaliteitsdossier. Het beperken en tegengaan van nutriënten/mest, gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten in het grond- en oppervlaktewater zijn als prioriteiten benoemd.

Onder het kopje '*nutriënten/mest*' is onder andere de evaluatie van de mestwetgeving ter hand genomen (2017, zie ook paragraaf 6.2), en wordt het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) van de LTO ondersteund.

In 2018 wordt de Tweede nota duurzame gewasbescherming (van het Rijk) geëvalueerd. Dit kan leiden tot aanvullende maatregelen om de emissies van *gewasbeschermingsmiddelen* te verminderen. Verder zal het toelatingsbeleid voor deze middelen beter moeten worden afgestemd op het waterkwaliteitsbeleid.

Medicijnresten zijn overigens geen onderdeel van de KRW (er zijn geen normen voor medicijnresten in het water) maar zijn dus wel als prioriteit aangemerkt, zowel de humane als de diergeneesmiddelen. Ze zijn een onderdeel van de zogeheten 'opkomende stoffen'. Dit zijn stoffen waarvan de schadelijkheid nog niet is vastgesteld maar waarvan het vermoeden bestaat dat ze wel schadelijk kunnen zijn voor de mens of het ecosysteem. Er wordt voor de medicijnresten gewerkt aan een ketenaanpak. Het Rijk heeft hiervoor €90 miljoen uitgetrokken, waarvan €65 miljoen is gereserveerd voor stimulering van vergaande zuivering op rioolwaterzuiveringsinstallaties en €25 miljoen voor maatregelen voorin de keten en de ketenaanpak zelf. Ook de EU bezint zich op een aanpak. In antwoord op vragen vanuit het Europese Parlement heeft commissaris Vella geantwoord (in maart 2018) dat de Commissie naar verwachting vóór de zomer van 2018 met een strategische aanpak zal komen van farmaceutische stoffen in het milieu.

De Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater zal dit jaar waarschijnlijk worden geformaliseerd in 'Bestuurlijke afspraken Waterkwaliteit'. Daarbij is het de bedoeling om meer focus aan te brengen in de lange lijst van acties uit de Delta-aanpak.

6.2 Zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn

In 2017 heeft het Rijk de mestwetgeving geëvalueerd, waarbij ook naar de KRW is gekeken. Mede om de zogeheten 'derogatie' (toestemming van de EU om meer mest op het land te brengen) te mogen continueren, zijn vervolgens in het 'Zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn' enkele generieke maatregelen opgenomen om de nutriëntenproblematiek te verminderen. Ook wordt in het programma ingezet op het versterken van de DAW-aanpak door de landbouwsector (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, zie ook paragraaf 6.1). De EU heeft de derogatie inmiddels voor twee jaar verlengd.

In het kader van het zesde actieprogramma heeft het Rijk het initiatief genomen om met drinkwaterbedrijven, provincies en landbouwsector afspraken te maken over een gebied specifieke aanpak van grondwater rond drinkwaterwinningen. Dit heeft geleid tot een overeenkomst die door het IPO namens alle provincies is ondertekend. De overeenkomst heeft overigens geen gevolgen voor Noord-Holland. De Noord-Hollandse grondwaterwinningen bevinden zich grotendeels in natuurgebied en de nitraatconcentraties in het opgepompte water zijn hier relatief laag. Het in beeld brengen van maatregelen vindt al plaats als onderdeel van het reguliere traject 'gebiedsdossiers drinkwater'. In dit traject wordt echter niet alleen naar nitraat maar naar alle risico's gekeken. Op basis hiervan wordt een maatregelenprogramma vastgesteld.

6.3 Bodemprogramma

Bodemkwaliteit en waterkwaliteit hebben een nauwe relatie, en er zijn tevens verbanden tussen de bodemkwaliteit, het klimaatprobleem en het teruglopen van de biodiversiteit. De kwaliteit van landbouwbodems staat echter onder druk. Er is sprake van ondergrondverdichting, zorg over het aandeel organische stof en het bodemleven en er vindt bodemdaling plaats in veenweidegebieden. Het Rijk onderkent het probleem (evenals overigens de provincies) en wil 'bodemdegradatie' tegengaan met een bodemstrategie en een bodemprogramma voor de landbouw, die rond de zomer van 2018 gereed moeten zijn. In dat kader zullen onder andere ook afspraken worden gemaakt met de provincies.

6.4 EU-evaluatie KRW 2019

De KRW wordt in 2019 door de Europese Commissie geëvalueerd (KRW artikel 19.2). Eventuele aanpassing van de KRW naar aanleiding van de evaluatie zal overigens pas na 2021 van kracht worden. De provincies bereiden een gecoördineerde inbreng voor.

6.5 Wezer-arrest

In 2015 is er jurisprudentie ontstaan omtrent toepassing van de uitzondering KRW artikel 4.7. Dit betreft de interpretatie van een basisregel uit de KRW, namelijk dat 'geen achteruitgang' mag plaatsvinden. In het zogeheten Wezer-arrest bepaalde het Europese Hof dat achteruitgang van de toestand dient te worden beschouwd op het niveau van kwaliteitselementen in plaats van de toestand als geheel (zie hoofdstuk 4: bij de beoordeling van de ecologische kwaliteit wordt o.a. gekeken naar vier biologische kwaliteitselementen, te weten macrofauna, overige waterflora, vis en algen). Bovendien zijn de doelen van de KRW niet alleen van toepassing op plannen, maar ook op individuele projecten. De werkwijze in Nederland sluit hierop naar het oordeel van het Rijk aan, waarbij wel is aangegeven dat een programmatische aanpak bij de beoordeling van individuele projecten mogelijk is. Een uitspraak van de rechtbank in Rotterdam (maart 2017), volgens welke een watervergunning voor het inrichten van een watersportgebied niet in strijd met de KRW werd verleend, ondersteunt dit oordeel.

6.6 Omgevingswet

Waarschijnlijk treedt in 2021 de Omgevingswet in werking. In deze wet is een nieuw planstelsel opgenomen (zie hoofdstuk 3 van de Omgevingswet). De integrale langetermijnvisie wordt opgenomen in een omgevingsvisie. Deze kan worden opgesteld door het Rijk of de provincie. Om deze omgevings-visies te operationaliseren worden programma's opgesteld waarin maatregelen zijn opgenomen. Zo zal er een nationaal waterprogramma worden opgesteld waarin een deel van het huidige Nationaal Water-plan en het BPRW zal worden opgenomen. De provincie moet een regionaal waterprogramma opstellen en de waterschappen stellen een waterbeheerprogramma op. Voor waterschappen lijkt het programma sterk op het waterbeheerplan dat zij op grond van de Waterwet moesten opstellen. Voor provincies is het waterprogramma een nieuw element. Op grond van de Waterwet maakten de provincies één regionaal waterplan, waar zowel het regionale waterbeleid als de KRW-vereisten in stonden. Het waterbeleid wordt in het nieuwe stelsel onderdeel van de omgevingsvisie, de KRW-vereisten landen in een waterprogramma. Voor de KRW-onderdelen zijn deze programma's gehouden aan de landelijk afgesproken planning (zie paragraaf 7.1).

7 Proces vervolg

7.1 Route naar SGBP 2022-2027

Elke zes jaar worden de KRW-doelen (met name de ecologische doelen) en maatregelen geactualiseerd. De eerste KRW-periode was 2009 – 2015 en momenteel loopt de tweede KRW-periode (2016 – 2021). De voorbereidingen voor het Stroomgebiedsbeheerplan 2022 – 2027 (SGBP, landelijk) en de waterprogramma's van provincies en waterschappen zijn echter al gaande. De planning op regionaal niveau ziet er als volgt uit.

Actualisatie plannen	Mijlpaal	Besluitvorming
Regionale analyse Regionaal gebiedsproces	2017 - 2018 2019	
Plan-mer	medio 2020	waterbeheerders
Vaststellen ontwerp regionale waterprogramma's	1 november 2020	provincies
Inspraak ontwerp regionale waterprogramma's	< 22 juni 2021	
Vaststellen regionale waterprogramma's	29 oktober 2021	provincies
Vaststellen ontwerp waterbeheerprogramma's	1 november 2020	waterschappen
Inspraak ontwerp waterbeheerprogramma's	< 22 juni 2021	
Vaststellen waterbeheerprogramma's	29 oktober 2021	waterschappen

7.2 Afspraken doelen SGBP 2022-2027

De landelijke stuurgroep Water heeft in april 2018 een aantal afspraken gemaakt over (het aanpassen van) KRW-doelen ten behoeve van het SGBP 2022-2027. Deze zijn gebaseerd op afspraken die de Europese 'waterdirecteuren' in 2017 maakten.

Voor wat betreft de ecologische doelen zijn de door de stuurgroep gemaakte afspraken verwerkt in de 'Handreiking KRW-doelen'. Werken conform deze handreiking betekent dat zal worden vastgehouden aan het huidige ambitieniveau. De consequenties van de handreiking voor de doelaflading zijn:

1. Technische doelaanpassing is mogelijk

Een technische doelaanpassing is mogelijk voor de situatie waarin sprake is van nieuwe inzichten en kennis zoals het meenemen van eventueel aanwezige achtergrond-belastingen. Zie paragraaf 7.3 voor een nadere toelichting op de technische doelaanpassing.

2. Doelfasering tot 2027 is mogelijk

Het toepassen van doelfasering (uitstel van doelbereik) tot 2027 is mogelijk wanneer dit gemotiveerd kan worden op grond van technische onhaalbaarheid, disproportionele kosten van maatregelen en/of natuurlijke omstandigheden.

3. Doelfasering na 2027 kan alleen als natuurlijke omstandigheden dit vereisen.

Het toepassen van doelfasering na 2027 voor parameters die in 2027 niet voldoen aan de KRW-doelen is mogelijk. Voorwaarde is dat dit alleen kan als natuurlijke omstandigheden het beletten dat in 2027 het KRW-doel van het KRW-waterlichaam wordt gehaald. Voorbeelden zijn de langzame processen in grondwater of de lange tijd die ecologisch herstel kan vergen.

4. Doelverlaging kan in 2027

Het toepassen van doelverlaging in 2027 kan als een oppervlaktewater zodanig door menselijke activiteiten is aangetast, of de natuurlijke gesteldheid zodanig is dat het bereiken van de doelstellingen niet haalbaar of onevenredig kostbaar wordt.

5. Afwenteling mag niet van invloed zijn op de voorgestelde KRW-doelen.

Bij het bepalen van de KRW-doelen mag geen rekening worden gehouden met afwenteling (belasting voor het oppervlaktewater afkomstig van een ander land, beheerder of gebied). In

een dergelijke situatie moeten waterbeheerders onderling afstemmen en afspraken maken over de maatregelen die nodig zijn om de afwenteling weg te nemen.

Overheden moeten doelaanpassing, doelfasering of doelverlaging goed juridisch onderbouwen. Elementen van deze onderbouwing zijn “significante schade” en “disproportionele kosten”. Er zullen nog nadere afspraken worden gemaakt over het toepassen van deze begrippen.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn dat de KRW niet ophoudt in 2027. Ook na 2027 zullen nog elke zes jaar stroomgebiedsbeheerplannen worden opgesteld. Wel is afgesproken dat voor 2027 in beginsel alle vereiste maatregelen genomen zijn.

7.3 Technische aanpassing ecologische doelen KRW

Zoals in de vorige paragraaf werd aangegeven kan ten behoeve van het SGBP 2022-2027 een technische aanpassing van de (ecologische) doelen voor waterlichamen plaatsvinden. Het afleiden van KRW-doelen, en bijbehorende maatregelen, is een iteratief proces tussen de technische inhoud en maatschappelijke afweging en besluitvorming. Het aanleveren van inhoudelijke informatie staat centraal in het technische spoor. Het maken van maatschappelijke afwegingen staat centraal in het afwegende, besluitvormende spoor. Het samenspel tussen deze twee sporen leidt tot geactualiseerde en gedragen KRW-doelen en -maatregelen.

Centraal in het technische spoor staat het uitvoeren en (waar nodig) actualiseren van een watersysteemanalyse voor elk waterlichaam, met behulp van zogeheten ecologische sleutelfactoren (ESF's). Doel van de watersysteemanalyse is het verkrijgen van inzicht in het functioneren van de watersystemen in het waterlichaam: wat is de huidige toestand en wat is bepalend voor deze toestand? De watersysteemanalyse vormt het vertrekpunt voor het antwoord op de vraag hoe (met welke maatregelen of in welke tijdsspanne) kan worden gekomen tot een betere toestand. Bij de watersysteemanalyse wordt ook ingegaan op de begrenzing, de typering en de statustoekenning van waterlichamen. Het doel is het Goed Ecologisch Potentieel, kortweg het GEP. Dit is de toestand die ontstaat na het treffen van alle relevante maatregelen. Maatregelen met een fysiek karakter, zoals herinrichting, die significant negatief effecten op gebruiksfuncties hebben of die negatieve effecten veroorzaken op het milieu in brede zin veroorzaken, hoeven van ‘Brussel’ niet te worden meegenomen bij het vaststellen van dit doel. In 2027 moet het GEP zijn bereikt, tenzij natuurlijke omstandigheden dit beletten en/of minder strenge doelen dan het GEP kunnen worden gemotiveerd (uitzonderingsmogelijkheden).

De keuzes bij het selecteren van maatregelen en toepassen van uitzonderingsmogelijkheden worden bij voorkeur gemaakt in samenspraak met alle betrokken partijen. Ze dienen goed gemotiveerd (passend binnen de KRW-criteria) te worden ten behoeve van bestuurlijke besluitvorming. De waterbeheerder bereidt de besluitvorming rond het vaststellen van het GEP, de uitzonderingsmogelijkheden en de maatschappelijke afweging voor. Het vaststellen zelf is de verantwoordelijkheid van de provincies voor de regionale wateren, en van het Rijk voor de rijkswateren. Bij het vaststellen van het GEP dient in ogenschouw te worden genomen dat doelen en maatregelen elkaar op deelstroomgebiedsniveau en stroomgebiedsniveau niet negatief beïnvloeden.